

De sporen van de ‘Groote’ Oorlog archeologisch onderzocht

Proefsleuvenonderzoek aan de Lotegastraat
(Zonnebeke)

Intern aOE-rapport

Proefsleuvenonderzoek aan de Lotegastraat (Zonnebeke).

Terreinwerk & rapportage

**Marc Dewilde,
archeoloog**

**Franky Wyffels,
veldtechnicus**

Proefsleuvenonderzoek aan de Lotegastraat (Zonnebeke)

Administratieve gegevens:

Provincie: West-Vlaanderen

Gemeente: Zonnebeke

Adres: Lotegatstraat

Kadaster: Afdeling: 1ste Afd.

Sectie: D

Perceel: 972g4 en h4

Opgraving ☒

Prospectie ☐

Vergunningsnummer: 2010/359

Datum vergunning: 11-10-2010

Naam aanvrager: Dewilde Marc

Naam site: Polygoneveld (Zonnebeke)

Lambertcoördinaten (Lambert 1972): X= 47764,01, Y= 168317,898

Inhoudsopgave

1 Inleiding	5
2 Ligging en bodemgesteldheid	6
3 Historische en archeologische informatie	6
4 Veldwerk	7
5 Besluit	13
6 Geraadpleegde literatuur	13

Inleiding

In het kader van de geïntegreerde inventaris van het WO I-erfgoed¹ werd ook de archeologische kant van de zaak bekeken. Doel daarvan was uitspraken te kunnen doen over de aanwezigheid van dat erfgoed en de bewaringsgraad ervan. Daarvoor werden van Diksmuide tot Meseu op 18 locaties proefsleuven gegraven en archeologisch onderzocht (fig. 1). De keuze van de locaties werd bepaald na overleg met streek- en terreinkenners en na consultatie van de beschikbare cartografische en luchtfotografische informatie.

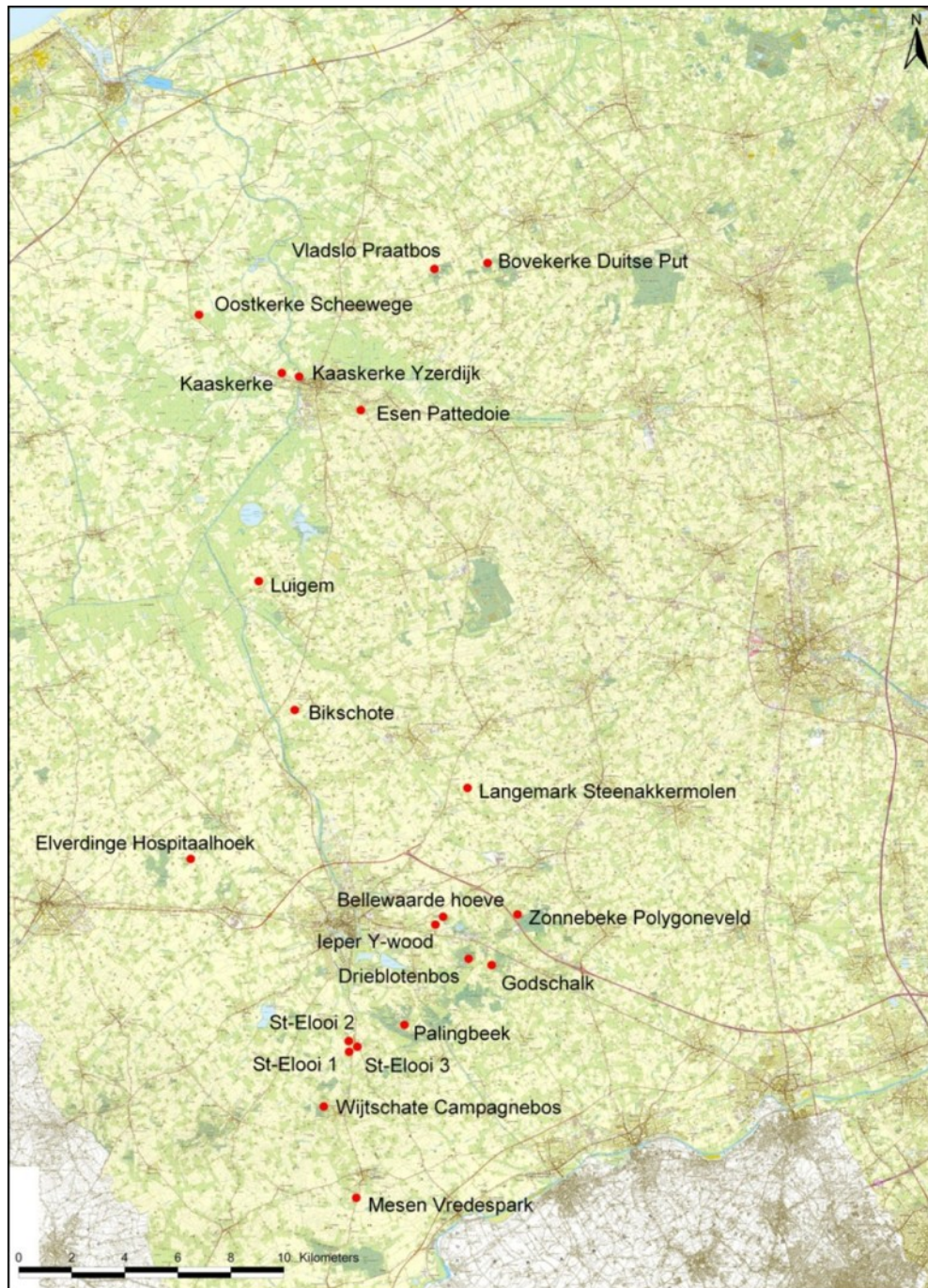

Fig. 1 Verspreidingskaart van de geproefde locaties (1/27000)

¹ Verboven H. (red) 2012: *Syntheserapport over de aanpak, methodiek, resultaten en aanbevelingen van het WO I erfgoed onderzoek*, Brussel

Ligging en bodemgesteldheid

De opgravingslocatie ligt vlakbij het kruispunt van de Lotegatstraat met De Lange Dreve, net ten noordoosten van het Polygoonbos, een ander druk betwist punt gedurende deze oorlog.

We bevinden ons op de rand van een plateau, uitkijkend in noordwestelijke richting over de valleien van de Hanebeek en z'n zijbeken.

Het terrein wordt bodemkundig getypeerd als vochtige zandleem, overgaand in natte klei en is kadastraal gekend als Zonnebeke, 1ste Afd., Sie D, 972g4 en h4 (fig.2).

Fig. 2 Situering van de ingreep op de topografische kaart (1/12766)

Historische en archeologische informatie

Het Polygoonbos was al in 1914 bij de 1ste Slag van Ieper een betwist gebied. Op 25 oktober en 11 november werd hier fel gevochten. De frontlijn raakte vast in de noord-oostelijke hoek van het bos. Tijdens de 2de Slag van Ieper veroverden de Duitsers het bos en richtten zich op Hoge-Bellewaarde. Na het einde van de tweede Slag van Ieper (25 mei 1915) en de consolidatie van de frontlijn bouwden de Duitsers een verdediging in de diepte uit. De 3de linie hiervan was de Wilhelmstellung. Ter hoogte van de opgravingslocatie zo'n km achter de frontlinie.

Met de 3de Slag van Ieper, die startte op 31 juli 1917, probeerden de geallieerden dit verdedigingsstelsel op te rollen. Ten koste van zware verliezen boekten ze geleidelijk winst.

Van 10 tot 18 augustus (Slag bij Langemark) komt de Wilhelmstellung hier onder druk te staan van de Britse 8ste Divisie. Een Duitse tegenaanval drijft hen terug.

Van 20 tot 25 september woedt de slag om de Meenseweg. De 2de Australische Divisie verovert daarbij deze locatie. Het wordt een springplank voor de slag om het Polygoonbos (26 september-3

oktober). Dat het tot eind september geduurd heeft vooraleer de Wilhelmstellung doorbroken werd heeft alles te maken met de modderpoel, die de vallei van de Hanebeek geworden was (fig.3).

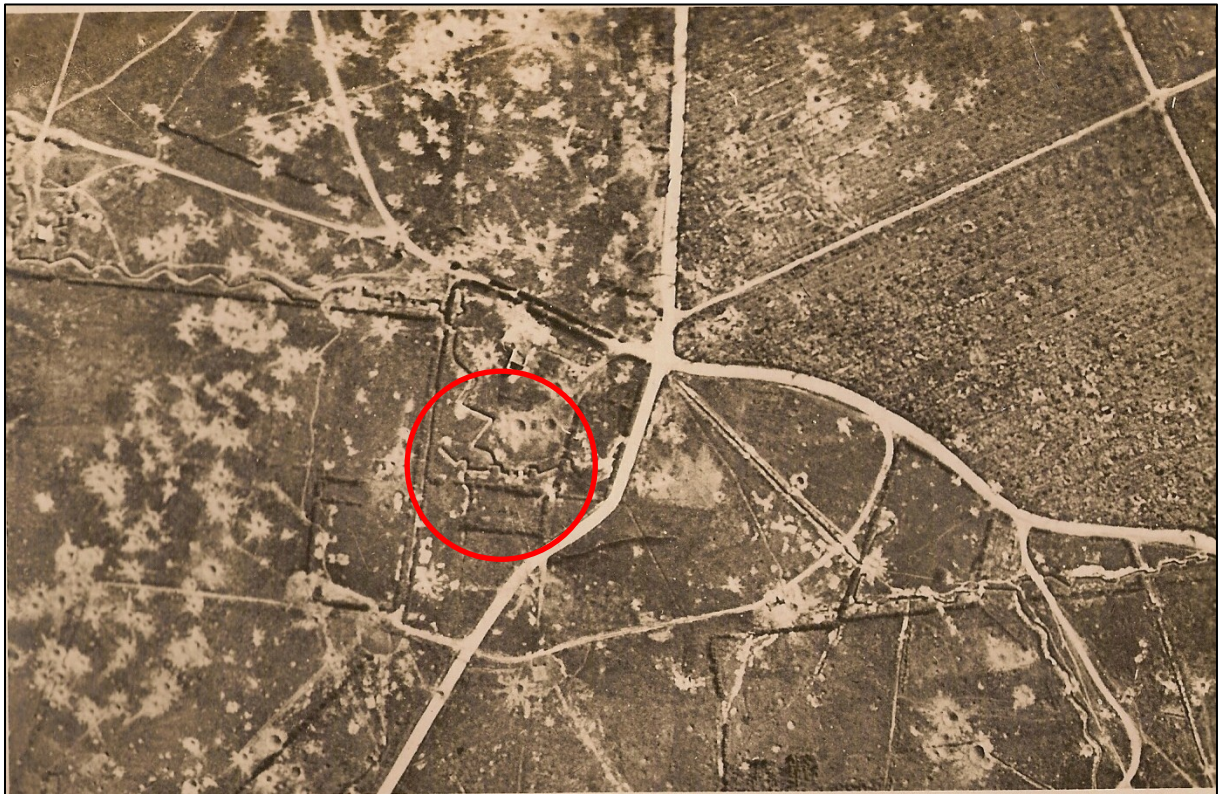

Fig. 3 Luchtfoto 27-05-1917

Veldwerk

Het veldwerk kreeg z'n beslag van 18 tot 20, 22 en van 25 tot 26 oktober 2010 (2010/359)² (fig.4). De sleuven werden zo gelegd dat 3 types loopgraven aangesneden zouden worden³. De sporen waren leesbaar vanaf 0,5m; de structuren werden duidelijk vanaf 0,95 m. Er komt een duidelijke frontlinieloopgraaf naar voor (fig.5). Op de bodem van de uitgraving ligt een laag baksteenpuin van 0,15 cm dik. Daarop zijn planken neergelegd overlangse richting. Aan de frontzijde is de loopgraaf uitgerust met een *firestep*⁴ (0,65 m hoger, 0,25 m breed). De totale breedte van de loopgraaf onderaan komt zo op 0,5 m. De bodem van de *firestep* is voorzien van een bakstenen verharding. De wanden van de loopgraaf zijn bekleed met horizontale planken, die met verticale paaltjes vastgezet zijn. De structuur is zo'n 1,6 m diep (fig.6 en 7).

² Eigenaar J. Vandewalle verleende z'n toestemming, waarvoor dank.

³ Info B. Stichgelbout, UGent. Waarvoor dank.

⁴ *Firestep*: Hoger gelegen gedeelte, opstap om vanuit de loopgraaf te observeren, te schieten of aan te vallen.

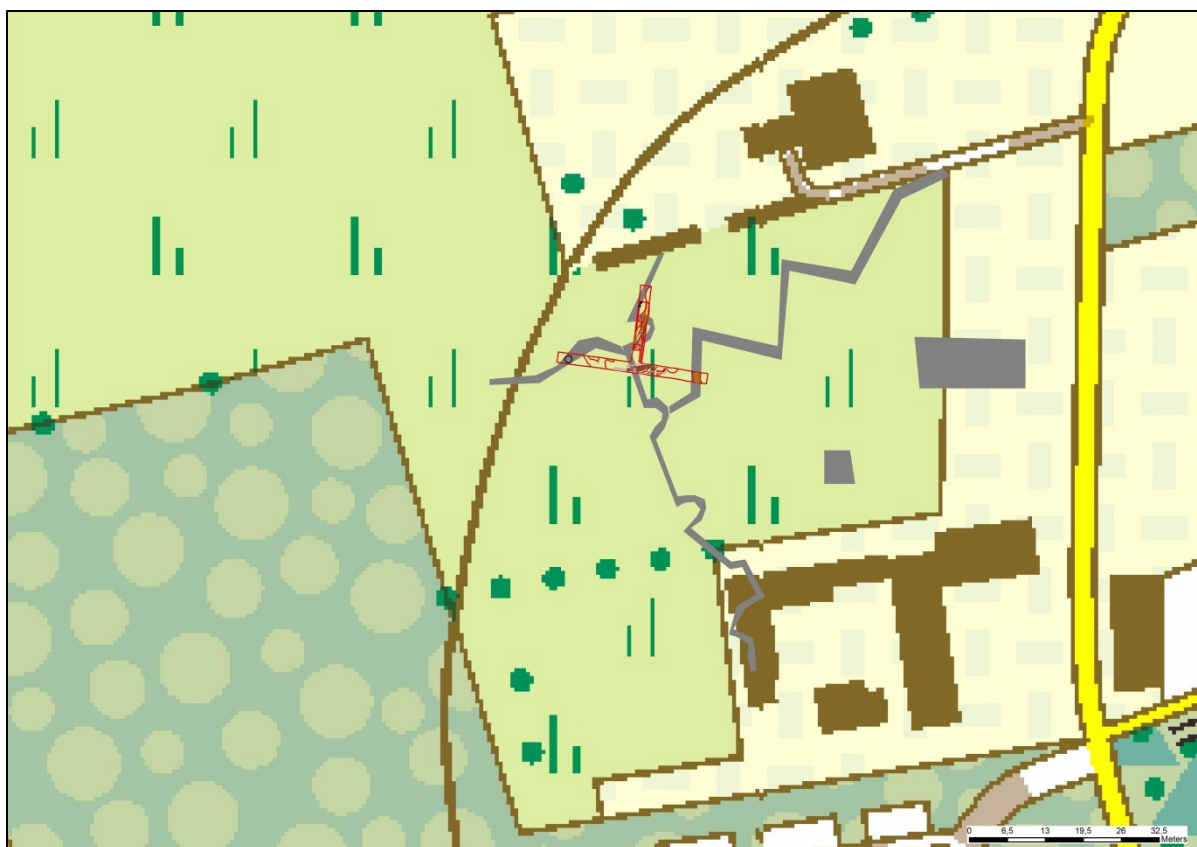

Fig. 4 De inplanting van de proefsleuven op de gegeorefereerde luchtfotografische sporen (1/1300)

Fig. 5 Sporenplan (1/184)

Fig. 6 Frontlinieloopgraaf met *firestep*

Fig. 7 Detail

Op deze loopgraaf sloot een traverse⁵ aan, die eerder boogvormig is uitgewerkt. Op een baksteenpuinpakket van 0,2 m dik liggen overlangse bodemplanken. Onderin is de loopgraaf 0,75 m breed. Plaatselijk zijn enkele dwarsplanken opgemerkt. De afboording met verticale paaltjes laat een verdwenen wandbeschoeiing veronderstellen. Planken of eerder vlechtwerk? Van een *firestep* is hier geen sprake (fig.8). Bij onderzoek van een obusinslag op de hoek van de structuur zijn aanwijzingen voor herstelling of heraanleg gevonden. Daaruit blijkt dat in de eerste fase de waterafvoer door straatgoten, geplaatst aan de binnenkant, werd verzekerd. Vermoedelijk werden ze toegepast als ondergrondse goten, afgedekt door de bodemplanken van de loopgraaf (fig.9).

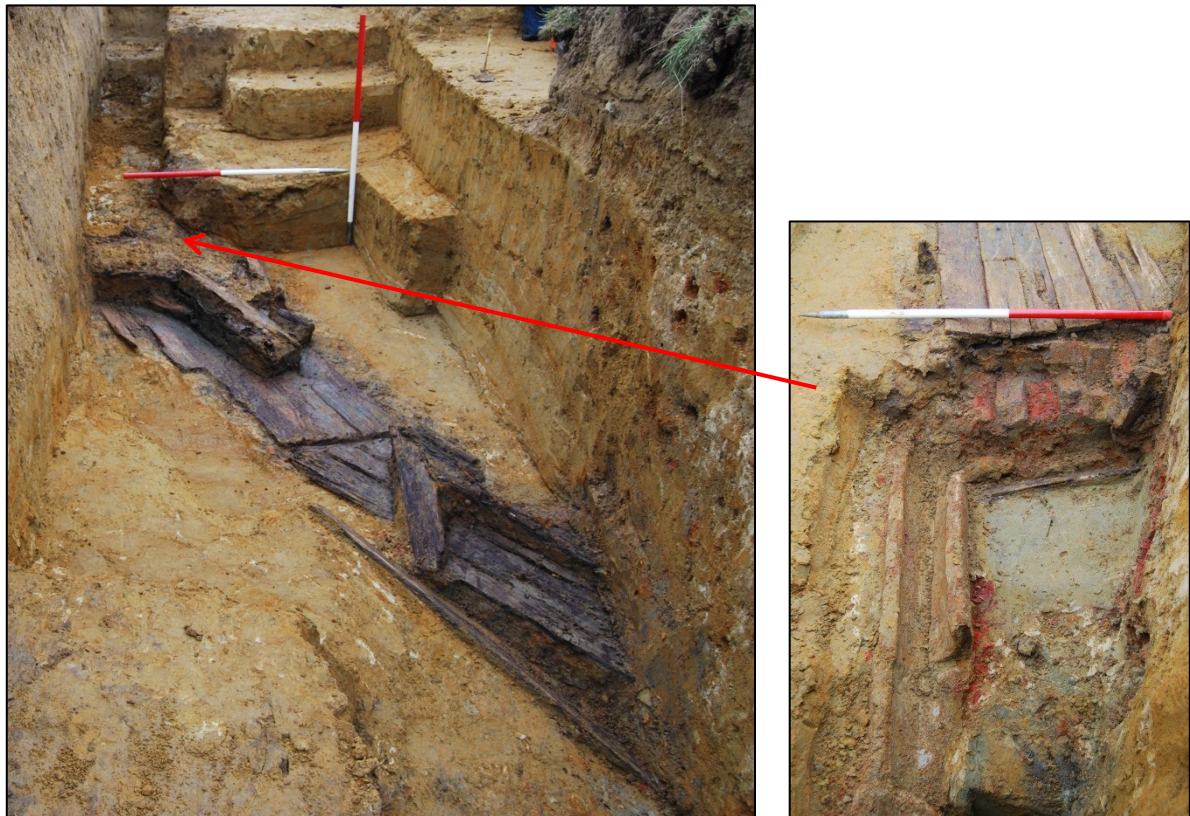

Fig. 8 en 9 Zicht op een gedeelte van de traverse

Oostelijker is een andere, onbeschoeide loopgraaf aangetroffen. De bodem wordt gevormd door een *duckboard*, die rust op een pakket baksteenpuin van 0,15 m dik. De breedte bedraagt onderaan 0,40m. De loopgraaf is 1,3 m diep. Uit de luchtfoto's blijkt dat het een verbindingloopgraaf is (fig.10).

⁵ Ten opzichte van de frontlinie achteruit springende U-vormige uitstulping.

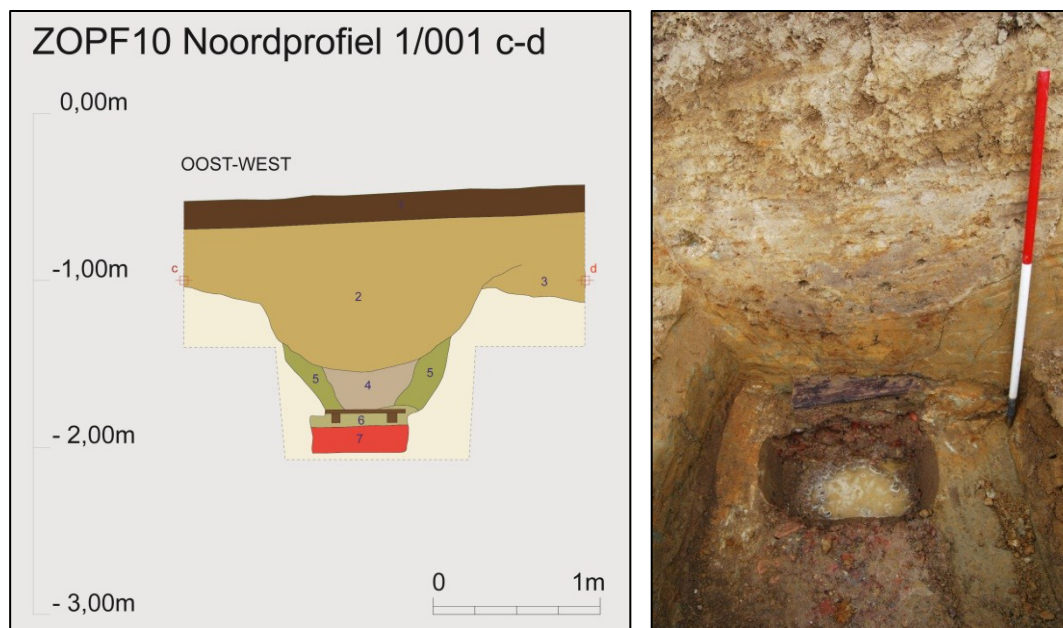

Fig. 10 Coupe op de verbindingsloopgraaf.

Westelijk is er nog een sterk verstoorde zone, waar een naderingsloopgraaf had moeten aangesneden worden. Enkele zware inslagen hebben hier lelijk huisgehouden.

Het geofysisch onderzoek geeft aan dat het terrein nog heel wat te bieden heeft; al roepen de resultaten heel wat vragen op, vooral omdat ze nogal afwijken van de luchtfotografische informatie.. Leidt de naderingsloopgraaf naar een (ondiepe) ondergrondse constructie, een *shelter*? Er zijn aanwijzingen voor zigzaggende verbindingsloopgraven en een meanderende frontlinieloopgraaf (fig.11).

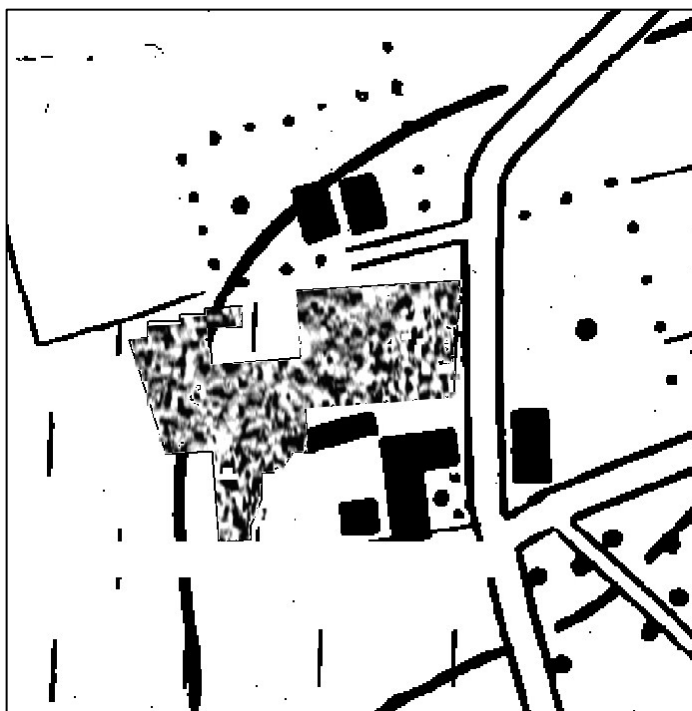

Fig. 11 Geofysisch onderzoek

Tot de vondsten behoren o.a. een *Stahlhelm*, kogeltassen, ... (fig.12).

Fig. 12 Enkele vondsten

1. Draaistoppen jerrycans – B
2. Koolstoffilter (gasmasker) – D (zit nog in de verpakking)
3. Kraagstuk waarop de (officiers) graad was vastgemaakt – D
4. Kogeltassen – D
5. Fragment betonnen straatgoot
6. *Stahlhelm* Vanaf januari 1916 vervangt dit type de pinhelm. - D

Besluit

De luchtfoto's zijn ware horrorbeelden. Een maanlandschap! De ene inslag naast de andere. Dit voorspelde uiteraard weinig goeds voor de bewaring van de archeologische sporen. En toch mag de bewaring uitstekend genoemd worden.

Het drainageprobleem is hier wel op een originele manier opgelost. Op de bodem van de uitgravingen werd een pakket baksteenpuin gestort, waarop de bodem van de loopgraaf gelegd werd. Zowel planken als *duckboards* komen voor.

Bij de eerste aanleg werden hiervoor straatgoten gebruikt.

Geraadpleegde literatuur

Bostijn F., Blieck K., Declerck F., Descamps F. en Van der Fraenen J. 2007: *Passchendaele 1917 Het verhaal van de doden en Tyne Cot Cemetery, (Roeselare)*

Masters P. 2012: *Archaeological and Landscape Survey of Flanders Fields: Geophysical Survey of WW1, Cranfield Forensic Institute Report No. 54*